

שדה הקרב הוא פני האדם

אהבות פתוחות Elsker dig for evigt Open Hearts

תסריט: אנדרס תומס ינסן. בימוי: סוזן ביר
שחקנים: מאדס מיקלסן, ניקולאי לי קאס, סוניה ריכטר, פפריקה סטין.
דנמרק. 2002

5 עמודים

מאת קובי ניב

לטעמי או לאמונתי, תקראו לזה איך שאתם רוצים, קולנוע, ואף יותר מכך טלוויזיה, ובזה הם אינם שונים מספרות, הם סיפורים על אנשים, על בני-אדם. אבל בהיותם יצירות סיפוריות חזותיות, ולא מילוליות כמו הספרות, אנשים בקולנוע ובטלוויזיה הם כל קודם ובעיקר פנים, פנים של אנשים, של בני-אדם. הפנים של הדמויות, של השחקנים המגלמים אותן – ולא מכוניות ומרדפים – הן שמספרות, בקולנוע ובטח בטלוויזיה, את הסיפור. במובן זה ניתן בהחלט לומר ששדה הקרב הסיפורי של הקולנוע והטלוויזיה הוא פני האדם. ואכן בסרט הזה פִּיר עושה זאת. היא מתרכזת בבני-האדם, בפניהם, במה שעובר עליהם. כשבנוסף לכך תנועת המצלמה במהלך הסרט היא "חופשית", כלומר מדמה את תנועתה בסרט תיעודי, שבו המצלמה עוקבת אחר האנשים, ואינה מתכננת, כלומר – מתוכננת מראש, כמו בסרט מדומיין, היכן היא תעמוד ומה תעשה, ולכן הדמויות מסתדרות על פיה. ובהקשר הזה, של תפיסתי את "המבע הקולנועי" (והטלוויזיוני, כאמור וכמובן) כמבע פני אנוש, אני רוצה לעסוק בפרק הזה בסצינה אחת מתוך הסרט, שמדגימה לדעתי באופן נפלא את כלל הברזל לכותבי תסריטים, וגם לכותבי ספרים, ובוודאי לבמאי קולנוע וטלוויזיה, הלא הוא "Show. Don't Tell" שתרגמתי אותו לעברית כ"תָּראו אֵת, אַל תְּסַפְרוּ עַל".

אבל לפני זה צריך כמובן, לספר, ואשתדל בקיצור, את סיפור הסרט עד לסצנה הזאת: בחורה צעירה, ססיליה, מסיעה את אהובה, יואכים, לתחנת הרכבת. אבל כשהוא פותח את דלת הפולקסוואגן חיפושית שלהם ויוצא, נכנסת בו מכונית נוסעת, אותה נוהגת אישה, מארי, שלידה יושבת ביתה בת-העשרה, סְטִינָה, ומעיפה אותו לכביש. הוא נפצע קשה. הנהגת הפוגעת מזעיקה את בעלה, נילס, שחוגג בביתם יום-הולדת לאחד משני ילדיהם הקטנים, לבית החולים. מתברר שנילס הוא רופא באותו בית-חולים. אשתו ובתו יצאו כמובן ללא פגע מהתאונה. אבל אשתו, שחשה רגשות אשמה על התאונה, למרות שהמשטרה קבעה שהיא אינה אשמה, מבקשת מבעלה לברר מה מצבו של הבחור שהיא פגעה בו. אלא שיואכים נמצא כרגע בניתוח ולא ניתן עדיין לדעת את מצבו. אז בינתיים

בעלה נפגש עם זוגתו ססיליה, מספר לה שאשתו היא שפגעה בהם ושהוא עצמו רופא כאן בבית החולים, ומציע את עזרתו.

כשיואכים יוצא מחדר הניתוחים מתברר ששבר את המפרקת ועמוד השדרה שלו רוסק. וכפי שאומר הרופא המנתח, "הוא יהיה מסוגל לדבר ולחשוב, אבל לא יותר מזה". הוא משותק בכל חלקי גופו, לבד מראשו, וכך יישאר לשארית חייו. הבשורה הנוראה שהשיתוק שלו אינו בר-תיקון מכה את יואכים בהלם ובמר ייאושו הוא מגרש את ססיליה מחדרו ומודיע לה שלא תבוא יותר לבקרו ושהוא לא רוצה לראות אותה יותר לעולם.

ססיליה מוצאת נחמה אצל ובזרועות נילס, וכך בעצם מתחיל ביניהם רומן. אשתו של נילס, מארי, אינה חושדת בדבר, שכן נראה לה שכל הפגישות הרבות של בעלה עם ססיליה הן חלק מבקשתה שיטפל וידאג ליואכים שהיא פגעה בו וגם, כמובן, לזוגתו שנפגעה מכך גם היא. אבל בתם סטינה חושדת ומרחיחה ובודקת ומגלה אכן שלאביה ולססיליה יש רומן.

כאן אתעכב רגע על הדילמה, על הקונפליקט הפנימי, שסטינה בת-העשרה נקלעת אליו עכשיו, או ליתר דיוק - יכולה הייתה להיקלע עכשיו אליו, כי בסרט אין לדמותה של סטינה שום קונפליקט, וברור לה מה היא צריכה כביכול לעשות. אבל דמיינו לעצמכם סיטואציה שכזו, שאתם או דמות שאתם כותבים, נקלעת אליה, כשהיא בת 16, נניח, ומגלה - לא משנה איך, רואה ברחוב את אימה מתנשקת נשיקה לווהטת עם גבר זר - שלאחד מהוריה, הוריה, יש רומן מחוץ לנישואין עם אישה או גבר זרים. ונניח ש"הבוגד", כמו במקרה של סטינה הוא אביה - מה היא עושה עכשיו? ברור שהאינטרס, אפילו אפשר לומר - האינסטינקט שלה, הוא להפסיק את הרומן ולהחזיר את הוריה להיות יחד, בלי "הפרעות" מהצד. אבל איך היא תשיג את מבוקשה? האם היא יכולה לעשות משהו שיגרום לכך? ומה? אם היא "תפוצץ" את זה, בין אם על יד כך שתספר לאימה על בגידת אביה, או שתספר לאביה שהיא יודעת על בגידתו, ותהפוך כך את הסוד לגלוי, מה היא תשיג בכך? האומנם זה יחזיר את הוריה זה לזרועות זו, או שאולי ההיפך הוא שיקרה, שההורים שלה, שהיא רוצה שיישאר ביחד לנצח, דווקא בגלל הגילוי ייפרדו - שהאימה תגרש את האב הבוגד מחייה, או שהאב הבוגד יהפוך את הסוד שנתגלה לעובדה גלויה ויקום ויילך לחיות עם אהובתו, וישאיר את אשתו וילדתה לבדם. אז מה עושים? הכי טוב, כך נראה, לא להגיד דבר ולא לעשות כלום ולתת לדברים להתגלגל מאליהם. אבל האם וכמה אפשר להחזיק סוד נורא שכזה בבטן, בטח שכשאתה נערה בת שש-עשרה ומדובר בהוריך?

בסרט סטינה, הבת, אולי כי היא בת 16 ומדובר בהוריה, ולא במבוגר כמוני שאין מדובר במשפחתו, אינה מתלבטת. סטינה הולכת לביתה של ססיליה, שהיא גילתה את כתובתה, ומחכה שם ברחוב לאביה, שנמצא אצל אהובתו, וכשהוא חוזר למכוניתו, היא מתנפלת עליו, צועקת "אני יודעת הכול. אתה שוכב איתה, מנוול אחד!". אביה מנסה לחבק אותה ולהסביר. אבל היא מכה בו, מתנגדת ובורחת. הוא צועק אחריה. אבל זה לא עוזר.

אחר-כך סטינה באה לדירתה של ססיליה, מצלצלת בדלתה, וכשזו פותחת את הדלת הנערה ישר מטיחה בה "שלא תתקרבי לאבא שלי, זונה אחת!". ססיליה בהלם, אך מזמינה את הנערה להיכנס, אבל הנערה ממשיכה בשלה, "רק תתרחקי מאיתנו. תמצאי לך משפחה אחרת להרוס". ססיליה פונה כדי לחזור ולהיכנס פנימה לביתה, ואז סטינה צועקת לעברה, "הוא רק מזיין אותך, הוא בכלל לא אוהב אותך". בסופו של דבר סטינה בכל זאת נכנסת, והן מדברות. ואז הנערה המסכנה שואלת אותה "את לא יכולה למצוא לך מישהו אחר?"

אעשה כאן הפסקה קטנה בסיפור הסרט כדי לדבר על דעות קדומות. גם בסרט הזה, כמו כנראה במציאות בכל מקום, מתברר שגם בדנמרק הליברלית, כשמתרחשת בגידה בין בני זוג, איכשהו תמיד, גם בעיני הסביבה הקרובה וגם לדעת החברה כולה, האישה היא זו האשמה. וזה לא משנה אם היא זו שבגדה בבן-זוגה, שאז "ברור כשמש" שהיא האשמה בפשע "פירוק המשפחה" שלה ושל בן-זוגה; או שבן-הזוג הוא שבגד - בעיני כמעט כולם, וכך זה גם כאן בסרט, לא הגבר, האבא, הבוגד, הוא האשם או האחראי למה שקרה ול"פירוק המשפחה", אלא "האישה האחרת", כאן זו ססיליה - היא האשמה בפשע הנורא.

אין לדעת אם התסריטאי ינסן והבמאית ביר יצרו את ההאשמה הזו של סטינה מתוך דעתם הקדומה שלהם עצמם, או שהניחו במתכוון לדמות שיצרו לפעול על פי הדעה הקדומה הרווחת. אבל בכל מקרה הדעה הקדומה המופיעה בסרט, גם אם "רק" כדעתה הקדומה של דמות מדומיינת - במיוחד כשאין בסרט מי שסותר את הדעה הקדומה הזאת או מביע דעה שונה ממנה - מחזקת כמובן את הדעות הקדומות הרווחות בחברה, שהנה, מבחינת הצופים והצופות הסרט, מה שנאמר בסרט הוא הוכחה שלא רק הם חושבים כך, אלא ש"ככה זה".

וכמובן, נחזור לסרט, "פיצוץ" הסוד משיג את התוצאה ההפוכה לזו שכיוונה לה הנערה. בבית המשפחה הטלפון מצלצל. מארי עונה. זו ססיליה, שאומרת "רק רציתי לומר לכם שסטינה נמצאת אצלי". מארי מתבלבלת. אבל אז אומרת "בסדר, נבוא לקחת אותה". היא פונה לנילס, "סטינה אצל ססיליה. מה היא עושה אצל ססיליה?". הוא שותק, מביט בה, ועונה "מפני שאני הייתי היום אצל ססיליה וסטינה עקבה אחריי, והיא התרגזה וברחה". הדם כאילו אוזל ממארי. היא מבינה. הוא אומר "אני מצטער". היא שואלת "כמה פעמים

היית בדירה שלה?". "אני לא יודע. שש. אולי שבע". היא פורצת בבכי. "כמה זמן אתה משקר לי?". "לא התכוונתי שזה יקרה". "אז כזה מין צוות אנחנו עכשיו? אני דורסת את החבר ואתה מזיין את מה שנשאר?". "תפסיקי". "שאני אפסיק? תזיין אותה כמה שאתה רוצה, אבל שהיא לא תתקרב לילדים שלי! ושתגמור לזיין תחזור בבקשה הביתה, כי אם לא, הרבה אנשים ייפגעו. אם היא רק תתקרב לילדים שלי, אני אהרוג אותה!". מארי נועלת מגפיים. הוא שואל "לאן את הולכת?". "להביא את הבת שלי, סטינה, זוכר אותה? מה הכתובת שלה?". הוא אומר "אני אביא אותה. אני מוכן לנסוע" היא כבר שמה מעיל, צורחת עליו "איפה היא גרה?". הוא אומר לה את הכתובת. היא נותנת לו סטירה ויוצאת.

מארי דופקת בדלת דירתה של ססיליה. סטינה פותחת. מארי אומרת לה "חכי במכונית", ונכנסת פנימה. מארי פונה כעת ואומרת לססיליה, גם היא, "אל תהרסי את המשפחה שלנו. יותר מדי אנשים ייפגעו, את מבינה? אל תתקרבי אלינו. תתרחקי מאיתנו". כשהן למטה סטינה שואלת אותה, "אבא כעס?", ומארי עונה, "הוא לא כעס, אבא הוא טיפש גדול".

הן חוזרות הביתה. נילס במטבח. האימא מביטה בו ומסתגרת בחדרה. סטינה אומרת לו "אני מצטערת" ומתיישבת מולו. הוא אומר לה "אני צריך להתנצל. לא את". הוא מושיט את ידו אליה. היא טומנת את כף ידה בידו שואלת אותו, "אתה הולך לעזוב אותנו?". הוא לא עונה. ואז היא מושכת את ידה מידו, מטיחה בו "אתה תעזוב אותנו", קמה והולכת.

וכאן אנחנו מגיעים לסצינה שלשמה התכנסנו. בשל "פיצוץ" סוד הבגידה שלו על ידי הבת הבכורה סטינה, האב, נילס, קם ועוזב עכשיו - לא מחר בבוקר ולא בעוד שבועיים, עכשיו, כרגע, מבלי שהוא תיכנן כך לעשות, וכמובן מבלי שאשתו, מארי, שרק לפני שעה בערך נודע לה שהוא בוגד בה, בכלל מבינה שזה מה שהולך לקרות לה - את אשתו ואת ילדיו.

עזיבתו המיידית, העכשווית, האימפולסיבית, הספונטנית, הבהולה כדי דחיפות, היא נכונה וחשובה ומדויקת הן לסיפור המעשה ולדמויות עליהם הוא מספר, והיא חשובה, כמעט הייתי אומר - הכרחית, לאופן הסיפור, כלומר להצגה הקולנועית של המעשה. ובעיקר היא מדגימה להפליא את הכלל האמור "תראו את, אל תספרו על", שעל פיו את המתרחש בקולנוע, וזה נכון גם לספרות, יש להראות, כמו שהוא, עכשיו, ולא לספר עליו, בדיעבד.

נילס נכנס לחדר השינה, מעילו בידו. מארי יושבת במיטה, עטופה בשמיכה. הוא מתיישב על כיסא מולה. היא נראית נורא, מוכה, זקנה, מקומטת, מוזנחת, הרוסה. הם לא אומרים כלום זמן מה, ואז הוא אומר "אני מאוהב בה". מארי מכחישה, מתכחשת, ואומרת "זה לא נכון. אתה לא מאוהב בה". אבל הוא אומר לה "זה חזק ממני. אני חושב רק עליה כל הזמן". מארי פונה לכאורה להיגיון שלו, "זה לא פלא. היא בת 23. היא יותר צעירה מהחולצה שלך. היא בילבלה אותך, זה הכול, אתה סתם מבולבל". הוא אומר "ייתכן. אבל אני לא מסוגל ל... אני מצטער. אני חייב ללכת". הוא קם. היא אומרת, מתחננת, "תישאר, בבקשה". הוא מגיב "אני לא מסוגל להיות פה. אני לא יכול לשקר לך. אני לא עומד בזה". היא שואלת "אתה אוהב אותה?". הוא אומר "אני חושב שכן". הם שותקים. היא שוב אומרת "זה לא נכון". והוא חוזר ואומר "אני חייב ללכת". והוא מתחיל אכן ללכת. היא קמה מהמיטה, נעמדת מולו, נואשת, וחוזרת ומתחננת, "תישאר, בבקשה, אני אוהבת אותך, בבקשה". הוא אומר "אני יודע. אני לא יכול". היא בוכה, "מה יהיה עם הילדים, כשלא תהיה כאן?". הוא מבקש, "תפסיקי. אל תתחילי". היא ממשיכה, "לא תיראה מה הם עושים". הוא שב ומבקש "תפסיקי". אבל היא ממשיכה "ומה עם סטינה?". הוא שב ואומר "תפסיקי. זה לא עוזב אותי לרגע". והיא חוזרת ואומרת "אני אוהבת אותך, נילס, תישאר, בבקשה". עכשיו הוא צועק "אני לא יכול. לא יכול להישאר. הראש שלי מתפוצץ". היא חוזרת ומתחננת "תישאר, בבקשה". אחד מהילדים הקטנים נכנס פתאום

לחדר השינה, שואל "אימא, מתי נאכל?". היא עונה לו בצרחה נוראה "תשאל את אבא. הוא עוזב אותנו". נילס יוצא עכשיו מהחדר למבואת הכניסה כדי לצאת מהבית. מארי רצה אחריו, בוכייה, מבקשת "אני מצטערת, נילס". היא תופסת בידו, מנסה עדיין לעצור בעדו. הוא אומר לה "אני יודע. אבל אני לא יכול. אין טעם". ממש לפני דלת היציאה היא נאחזת בו, אוחזת בו, מחבקת את מותניו. שני הילדים הקטנים עומדים מאחור ומביטים הלומים ושותקים במחזה הנורא. היא כורעת על ברכיה, בינו לבין הדלת. הוא אומר "אני מצטער, מארי, עזבי", הודף אותה ויוצא מהבית. הילדים ממשיכים להביט בדלת שאביהם סגר עכשיו מאחוריו בפני אימם ובפניהם. האימא נמלטת לחדר השינה. וכך מסתיימת הסצינה.

האבא בחוץ נכנס למכוניתו ובורח, האימא שוכבת במיטה, טומנת ראשה בכרית, ממררת בבכי. הילדים מטפסים למיטה. האימא קמה על ברכיה, אומרת להם, "אני מצטערת, תכף יעבור לי", מחבקת אותם, "אני אתעשת. טוב? תכף אהיה בסדר". והחיים מתחילים מחדש. נילס עובר לגור, לחיות, עם ססיליה. אבל זה רק לרגע קט. יואכים הנכה לנצח קורא לה והיא שבה אליו. נילס עובר לגור לבד. אבל גם שיבתם של יואכים וססיליה היא לרגע קט בלבד. הוא נפרד ממנה. עכשיו היא רוצה לחזור לנילס, אבל עכשיו הוא לא רוצה בה יותר. היא יוצאת מחדרו, סוגרת את הדלת. יורדת למטה נכנסת לחיפושית שלה ונוסעת. אורות העיר ממתקדים לרגע ומתערפלים ומתפזרים. העתיד לא ברור. התאונה ריסקה את כולם.